

tuinjournaal

Mien Ruys
en de moderne
architecten
pagina 8

Groene monumenten
in top 100-lijst

pagina 11

De volkstuin als
groene oase

pagina 14

Geen harkcultuur op
Nieuw Vredelust

pagina 17

Monumentenstatus
Volkspark de Leidse
Hout
pagina 26

JUNI 2009 - JAARGANG 26 - NUMMER 2

2

thema
volkstuinen

volkstuinen

TUIN **NEDER
LANDSE
EN**
STICHTING

De Nederlandse Tuinenstichting (NTs), opgericht in 1980, streeft naar het behoud van tuinen en parken die van belang zijn door vormgeving, beplanting, cultuurhistorisch karakter en ligging. Daartoe worden inventarisaties en onderzoeken uitgevoerd en adviezen gegeven aan eigenaren, beheerders en overheden over planontwikkeling, herstel, beheer en aanpassingen.

 Prins Bernhard Cultuurfonds geeft cultuur de kans

De NTs organiseert voor donateurs en andere belangstellenden cursussen, excursies en inleidingen over aspecten van de tuinkunst, tuincultuur en tuin- en landschapsarchitectuur.

M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting

Donateurs ontvangen jaarlijks de Open Tuinen Gids met een tuinpas waarmee de NTstuinen op de aan-gegeven data gratis te bezoeken zijn. De middelen voor deze activiteiten worden door donateurs bijeengebracht. De jaarlijkse donatie voor particulieren bedraagt minimaal € 42,00. Het donateurschap geldt per kalenderjaar en wordt automatisch verlengd, tenzij de donateur opzegt vóór 1 november van het lopende jaar. Daarnaast kent de NTs geschenk- en bedrijfs-donateurschappen. Bij het bureau is informatie te verkrijgen over het doen van schenkingen en legaten.

Het Tuinjournaal is mede mogelijk gemaakt door:

 KfHein, fonds

voorwoord

In dit nummer staat - misschien verrassend - de volkstuin centraal. Ooit had de volkstuin de functie van moestuin voor het kweken van groente en fruit voor eigen gebruik. Die oorspronkelijke functie is al tientallen jaren aan het verschuiven van nut naar recreatie.

Volkstuinen zijn tegenwoordig parkachtige oases rond steden van groen, bewerkt door particulieren die rust zoeken in een steeds hectischer bestaan. Hun functie als tegenhanger van de stedelijke leefomgeving wordt steeds belangrijker. Volkstuinen zijn belangrijk voor het mentale en fysieke welzijn van mensen, zo blijkt uit onderzoek.

In het buitenland worden volkstuincomplexen vanwege hun cultuurhistorische waarde steeds vaker wettelijk beschermd. Maar ook in Nederland is het beleid dat volkstuinen bij uitbreidingsplannen van gemeenten zoveel mogelijk worden ontzien en dat de aanleg van nieuwe volkstuinen zelfs wordt gestimuleerd. Meer groen in de openbare ruimte.

Het is belangrijk dat volkstuinen, de longen van de stad, meer waardering en bescherming krijgen.

De afgelopen tijd ontving de NTs vele positieve reacties op de nieuwe huisstijl. Hiervoor willen wij u hartelijk bedanken: het laat zien dat u achter onze inspanningen staat om de NTs te vernieuwen. Ook kan ik u melden dat zich nieuwe donateurs hebben gemeld.

Streven van de NTs is om tuinen en parken voor de toekomst veilig te stellen. Hierbij speelt onze Monumentencommissie een belangrijke rol. Vanuit de regio wordt de Monumentencommissie door haar rapporteurs geattendeerd op parken en tuinen waar herstel noodzakelijk is of waar een karakteristieke aanleg verloren dreigt te gaan. Laat het ons weten als bij u in de buurt een tuin of park wordt bedreigd. Uw meldingen zijn belangrijk voor ons werk.

Marian Lenshoek
Redactie

Nieuws van de Tuinenstichting	6 en 7
-------------------------------	--------

Mien Ruys en de nieuwe architecten	8 en 9
Mien Ruys was een van de eerste tuinarchitecten die een passend antwoord had op de nieuwste architectonische en stedenbouwkundige ontwikkelingen. Zij werd door moderne architecten dan ook gerespecteerd om haar inzichten. <i>Leo den Dulk</i>	

Wensenlijst van groene wederopbouwmonumenten	10 en 11
Minister dreigt subsidie Stichting PHB stop te zetten	
Gezocht: mensen met volkstuin in de oorlogstijd	

THEMA VOLKSTUINEN	12 en 13
Streven naar een betere samenleving	
Zelf tuinieren is goed voor lichaam en geest en maakt de mens gelukkig. <i>Marian Lenshoek</i>	

THEMA VOLKSTUINEN	14 en 15
Hedendaagse ontwikkeling van volkstuinen	
Volkstuinen zijn méér dan open ruimtes in of nabij de bebouwde kom waar mooi of nuttig getuinierd wordt. Het zijn groene oases, longen voor de stad. <i>Éva Kovács</i>	

THEMA VOLKSTUINEN	16 en 17
Reintje Gianotten over het fenomeen Nieuw Vredelust	
“Er zijn hier allerlei soorten tuinders. Mensen die altijd met hun handen in de aarde zitten en grote plantenkennis hebben, maar ook mensen die willen recreëren en niet te veel tuinieren.” <i>Julia Voskuil</i>	

THEMA VOLKSTUINEN	18 en 19
Educatieve tuin vergroot betrokkenheid met leefomgeving	
Verslag van een middag tuinieren met kleuters in de educatieve tuin van Griftsteede in Utrecht. <i>Hanneke Prins</i>	

Behoud de groene kwaliteit van Nederland jaarverslag NTs	20 en 21
---	----------

Excursies voor donateurs	22 en 23
“Naast de paden, bloeien weer de lenteklokjes, de natte aarde geurt.” Zo beschrijft Baukje Wytsma de Martenastate in de vroege lente. Al even vroeg in de lente voerde de excursie in maart langs eeuwenoude Friese states. <i>Anne Wolff</i>	

Volkstuinen als ‘randverschijnsel’	24 en 25
Bij het woord ‘volkstuin’ zullen maar weinig mensen denken aan de open tuinen van de Nederlandse Tuinenstichting. De allergrootste overeenkomst is de overgave waarmee al deze mensen hun grond bewerken en vertroetelen. <i>Rudy de Heus</i>	

De buitenplaatsen Oostduin en Arendsdorp te Den Haag	26
Nieuwbouw brengt het karakter en de belevingswaarde van deze voormalige buitenplaatsen in gevaar.	
Monumentenstatus Volkspark de Leidse Hout	
De sportterreinen aan de Anthoni Duycklaan en het Bospark krijgen de status van monument.	

Groene wetenswaardigheden	27
---------------------------	----

Pieter Buys, tuin- en landschapsarchitect. Maken en laten	29
De kleine beroepsgroep van tuin- en landschapsarchitecten maakt vanaf circa 1950 een markante ontwikkeling door en emancipeert zich tot volwassen, eigentijdse ontwerpers met een eigen netwerk en een eigen opvatting. <i>Erik A. de Jong</i>	

De heilzame werking van arbeiderstuinen	30
De predikant J. Bruinwold Riedel was begaan met het lot van de landarbeider die zelf geen stukje grond had. <i>Marianne van Lidth de Jeude</i>	

Tuinpas

Ons is gebleken dat bij de toezending van de Open Tuinen Gids niet alle donateurs het adresetiket als tuinpas hebben herkend. Mocht u de tuinpas per ongeluk hebben weggegooid, dan kunt u dit jaar de Open Tuinen Gids 2009 als toegangsbewijs hanteren.

Aanvullingen/correcties Open Tuinen Gids

Evenementen

- ☞ **vr 5 en za 6 juni** Open kunstenaarstuinen Neerijnen (Gld): Uitsluitend parkeren bij het kasteel.
- ☞ **za 13 en zo 14 juni** Tuinieren in Flevoland: Drie Tuinen in Bant en Espel (nr 32, 33 en 34) open 10.00-17.00 uur www.destekkentuin.nl, www.lipkjeschat.nl, www.goldhoorngardens.nl.
- ☞ **za 13 en zo 14 juni** Verborgten Tuinen in Rotterdam 10.30-16.30 u www.verborgentuinen.nl.
- ☞ **za 11 en zo 12 juli** Stokrozen- en Hortensiaweekend Tuin 34 Espel (Fl). www.destekkentuin.nl.

Openingstijden en entree

- ☞ **Tuin nr 30:** Rose Cottage in Zweelo (Dr) is bij de Hondsrugtuinen alleen open op za 27 en zo 28 juni.
- ☞ **Tuin nr 32:** De Goldhoorn Gardens in Bant (Fl), niet open op zo 12 en ma 13 juli.
- ☞ **Tuin nr 34:** De Stekkentuin in Espel (Fl): entree € 3; open weekenden € 2,50.
- ☞ **Tuin nr 74:** Tuin Herman Meijer in Huissen (Gld), niet open tijdens Betuwse Tuinenroute
- ☞ **Tuin nr 87** van Albertine van Schelven in Terschuur. Het juiste e-mailadres is: sche1931@planet.nl
- ☞ **(6 en 7 juni, 15 en 16 aug.).** Wel te bezoeken na afspraak, donateurs gratis; andere bezoekers entree € 2 (komt ten goede aan de NTs) inclusief consumptie. Route: (= Muntstraat) moet staan achter "Eerste rechts".

De Tuinerie.
Kolham (tuin nr. 3,
Open Tuinen Gids)
Fotografie - Lietje de Vree

Oproep voor nieuw redactielid

Wie wil het Tuinjournaal komen versterken? De redactie is op zoek naar een vrijwilliger, die het leuk vindt om artikelen te schrijven en die affiniteit heeft met het behoud van groen erfgoed.

Nadere informatie bij Marian Lenshoek via het bureau van de Nederlandse Tuinenstichting: (0651) 576 013 of via e-mail: info@tuinenstichting.nl.

Positieve reacties op eerste sneeuwklokjesweekend

Het decembernummer van het Tuinjournaal, rond het thema sneeuwklokjes, was voor de NTs aanleiding om, samen met de Stichting PHB in februari voor het eerst een sneeuwklokjesweekend te organiseren. Door het koude weer was de bloei vertraagd, maar de meeste tuinen kregen redelijk wat bezoekers. Opvallend was het eensluidende enthousiasme bij de bezoekers, die het initiatief om tuinen open te stellen in de koude, grijze februarimaand erg waardeerden. De pers heeft aandacht aan het open weekend besteed, waaronder RTV Drenthe, Omroep Fryslan, Radio FM Achterhoek en Amsterdam FM en het dagblad de Gelderlander.

Mien Ruys-jaar:

studiedag in de Tuinen van Mien Ruys

Op zaterdag 19 september organiseert de NTs een tweede studiedag in de Tuinen van Mien Ruys te Dedemsvaart. In mei vond, ter gelegenheid van het Mien Ruys-jaar, een succesvolle eerste studiedag plaats in Bergeijk.

Op 19 september worden wij ontvangen door Ria Brandwacht en Tineke Grin, tuinvrouwen van de Tuinen van Mien Ruys. Na een rondwandeling door de Tuinen houdt Annet Scholma, directeur en ontwerper van het bureau Mien Ruys te Amsterdam, een lezing. Zij gaat in op de creatieve spanning tussen de behoefte aan behoud en de noodzaak tot vernieuwing van de Dedemsvaartse Tuinen en de andere werken van Mien Ruys. Na de lunch leiden Tineke en Ria ons rond en vertellen ze over het dagelijkse werk in de Tuinen.

Programma:

- ☞ vanaf 11.00 uur: ontvangst met koffie en gelegenheid om in de Tuinen te wandelen.
- ☞ 12.00 uur: lezing door Annet Scholma
- ☞ lunch in het Theehuis
- ☞ 14.00 uur: rondleiding door Ria Brandwacht en Tineke Grin
- ☞ afsluiting met thee

Eigen vervoer naar Dedemsvaart: Moerheimstraat 84 in Dedemsvaart. Kosten: € 30,- voor donateurs plus één introducé en € 35,- voor niet-donateurs.

U kunt zich voor de studiedag opgeven door middel van de coupon achter in dit Tuinjournaal. Misschien heeft u geen eigen vervoer en wilt u met iemand meerijden? Als u dit opgeeft, zullen wij dit voor u regelen.

Marianne van Lidth de Jeude

Tuinen Mien Ruys in Dedemsvaart, de gele tuin.
Fotografie - Tuinen Mien Ruys

Hoofdkantoor Estel, Nijmegen 1976. Arch. A. Bodon.

Mien Ruys-jaar

Mien Ruys

en de moderne architecten

Bloementerras, privé-tuin Naarden, ca. 1962.

In de ontwerpen van de architecten van het Nieuwe Bouwen speelde de inrichting van de buitenruimte een even belangrijke rol als de architectuur van het huis. Duiker, Rietveld en Van 't Hoff lieten aanvankelijk geen tuinarchitecten toe, maar bepaalden de inrichting van de terreinen rondom hun gebouwen zelf. Deze tendens ontstond al rond de eeuwwisseling, toen tuinarchitecten geen passend antwoord hadden op de nieuwste architectonische en stedenbouwkundige ontwikkelingen. Mien Ruys was een van de eersten die dat wel kon en die door moderne architecten werd gerespecteerd om haar inzichten. Zij bleven namelijk kampen met het probleem dat zij weinig verstand hadden van het materiaal dat voor de vormgeving van de buitenruimte werd gebruikt, de beplanting.

In 1929-30 volgde Mien Ruys een semester lang colleges tuin-kunst aan het Institut für Gartengestaltung, in 1929 opgericht aan de Landwirtschaftliche Hochschule in Berlin-Dahlem. Tijdens haar verblijf maakte ze via de Dreigroschenoper kennis met het socialistische gedachtegoed. Dit zou van beslissende invloed zijn op haar werkwijze en zorgde ervoor dat zij later aansluiting zocht bij de culturele avant-garde in Amsterdam, waartoe zij toegang kreeg via haar oudere zuster Charlotte.

Verband architectuur en tuinarchitectuur

Omdat ze in diezelfde periode zoals ze zelf zei 'het grotere verband begon te onderkennen tussen stedenbouw, architectuur en tuin- en landschapsarchitectuur' ging Ruys architectuurcolleges volgen in Delft. Ze woonde er een voordracht bij van Le Corbusier en leerde een aantal van de modernistische architecten kennen die zich later verenigden in 'de 8 en Opbouw'. Van deze vereniging was ook Jan Bijhouwer lid, de toenmalige voorzitter van de Bond van Nederlandsche Tuinarchitecten, waarin Ruys voor de oorlog een actieve rol speelde. Hij verwoordde de idealen van het functionalisme als volgt: '[Architectuur en tuinarchitectuur] vermijden monumentaliteit, willekeurig ornament en klaarblijkelijke overdaad, in beide wordt gestreefd naar logische, duidelijk begrensde ruimten, licht en open'. Mogelijk was het ook Bijhouwer, die Mien Ruys bij de redactie van 'de 8 en Opbouw' introduceerde, want in 1942 verscheen haar artikel 'De architect en de tuin' (de 8 en Opbouw, 13de jaargang nr. 2, pp. 15 -21). Hierin legde zij uit wat er in haar ogen bij de aanleg van tuinen bij moderne gebouwen mis ging: 'Toen de nieuwe zakelijkheid diep doordrong in het nieuwe bouwen,

is er gedurende een korte periode een neiging geweest om de tuinen in dezelfde geest aan te leggen. Er werd alleen gezocht naar ruimtewerking en alle versiering (in de tuin de bloemen) was contrabande: wit gemaakte muren of schuttingen omgaven de tuin, een vlak grasveld werd slechts gebroken door een recht paadje, liefst van fel blinkend marmergruis en slechts een enkele boom of conifeer markeerde een hoek. De tuin werd als het ware een kamer buiten, een voortzetting van het huis. Men vergat, dat de tuin heel wat anders is, dat een tuin moet leven, dat een tuin bovenal moet geven het groeien en bloeien in onze onmiddellijke omgeving en dat de tuin dus juist een contrast moet vormen met het huis'.

Hechte samenwerking

Met deze uiteenzetting bewees Ruys dat ze kon verwoorden waar het om ging in de verhouding tussen architectuur en tuinarchitectuur. Gesterkt door de reacties op haar artikel nam ze in 1943 deel aan een studieweek in Doorn, georganiseerd door het genootschap 'Architectura et Amicitia', waarvoor tachtig architecten waren uitgenodigd. Hoewel ze daarna ook regelmatig samenwerkte met architecten die het socialisme niet als uitgangspunt namen, merkte ze toch dat ze zich vooral verwant voelde met de leden van 'de 8 en Opbouw'. Omdat ze eveneens in staat was haar opvattingen te verwoorden in een taal die architecten begrepen, was het logisch dat ze werd gevraagd om lid te worden van deze vereniging. Vanaf dat moment ontstond een hechte samenwerking met diverse architecten van het Nieuwe Bouwen, waaronder Rietveld, Merkelbach, Salomonson en Kloos.

Fabriekstuin Tilburgse Katoenspinnerij, ca. 1954.

Leo den Dulk is tuinhistoricus en redacteur van OnzeEigenTuin. Hij doet onderzoek naar leven en werken van Mien Ruys waarvan de resultaten binnenkort worden gepubliceerd. Meer info: www.cantua.nl

Landgoed Dordwijk bij Dordrecht met park
in landschapstijl van J.D. Zocher jr.

De Stichting tot behoud
van Particuliere Historische
Buitenplaatsen (PHB) dreigt na
ruim 25 jaar haar subsidie
(nu € 2,25 miljoen) t.b.v.
de ondersteuning van
particuliere eigenaren bij
de instandhouding van hun
beschermde historische
buitenplaatsen kwijt te raken.

minister wil subsidie Stichting PHB stopzetten

Het gaat hier met name om subsidie voor het reguliere onderhoud van zo'n 180 tuinen en parken, stuk voor stuk beschermde rijksmonumenten en voor het opstellen van op historisch onderzoek gebaseerde beheerplannen. Hiermee dreigt een belangrijk deel van het nationale architectonische erfgoed dat de historische buitenplaatsen vormen, verloren te gaan. Stichting PHB geeft als kenniscentrum van deze buitenplaatsen bovendien een grote toegevoegde waarde aan de kwaliteit van de uitvoering. Voor veel eigenaren van beschermde historische buitenplaatsen is dit de zoveelste tegenvaller. De verschillende andere regelingen die de ministeries van LNV, OCW en Financiën de afgelopen dertig jaar op initiatief van Stichting PHB hebben ontwikkeld, zijn namelijk ook al voor een deel uitgehold. Deze regelingen zijn destijds juist in het leven geroepen om het particuliere eigenaren mogelijk te maken hun historische buitenplaatsen in overeenstemming met hun beschermde status in stand te houden. En dat wordt door deze verslechtingen financieel en kwalitatief steeds moeilijker. Terwijl de minister enerzijds zegt het particulier beheer te willen bevorderen, breekt zij het hier - na ruim 25 jaar bewezen succes - af. Daarnaast verdwijnt er werkgelegenheid voor ca 70 mensen, hetgeen tegen het huidige kabinetsbeleid indruist.

NTs-wensenlijst van groene wederopbouwmonumenten

Tekst - Marianne van Lidth de Jeude

De Nederlandse Tuinenstichting heeft begin dit jaar gereageerd op de Momo-voorstellen (Modernisering Monumentenzorg) en de notitie over monumentenzorg 'Een lust, geen last' van minister Plasterk van OCW met een brief waarin de ommezwaai van objectgerichtheid van de monumentenzorg naar gebiedsgerichtheid wordt toegejuicht. De minister wil monumentwaardige objecten niet meer alleen op zich beschouwen maar als onderdeel van een groter geheel, waarbij dus meer dan voorheen bij de waardering ook op de stedenbouwkundige en landschapsarchitectonische setting wordt gelet. De NTs wijst in haar brief op de inconsequentie in het overheidsbeleid omdat minister Verburg van LNV juist bezig is de subsidie voor het onderhoud van groene monumenten te beëindigen.

De NTs heeft de brief ook gebruikt om te reageren op de lijst van de top 100 van monumenten uit de wederopbouwperiode (1940-1958), die minister Plasterk in 2008 heeft gelanceerd. De NTs heeft een aanvulling gemaakt op de oorspronkelijke top100-lijst met monumentwaardige groene objecten uit de wederopbouwtijd. Op deze NTs-wensenlijst staan negenentwintig sterk in schaal verschillende objecten: van hele landschappen tot particuliere tuinen, van tuinontwerpen van Mien Ruys tot landschapsontwerpen van Nico de Jonge van SBB. Op de NTs-wensenlijst van groene wederopbouwmonumenten staan onder andere het wederopbouwlandschap van Walcheren, het landschap van de jaren vijftig ruilverkaveling Tielerswaard-West en het Lingebos, het dorp Nagele in de Noordoostpolder, het Gijsbert van Amstelpark in Amstelveen, de groenaanleg van station Meerssen en de tuin ontworpen door Mien Ruys, bij het reeds op de top100-lijst voorkomende huis Visser in Bergeyk, ontworpen door Gerrit Rietveld.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (de voormalige RACM) heeft belangstelling getoond voor de groene wederopbouwlijst van de NTs. De volledige lijst wordt binnenkort op de NTs-website gepubliceerd.

Utrechts project: gezocht mensen met volkstuin tijdens WOII

Eind 1912 werd het eerste volkstuincomplex in Utrecht geopend aan de Ezelsdijk (hoek Blauwkapel-seweg). In 1928 volgde de oprichting van een recreatieve volkstuinvereniging, genaamd 'Ons Buiten'. In 1934 en 1935-1936 werden volkstuinvereniging 'Ons Genot' en volkstuinvereniging 'De Pioniers' opgericht. Daarnaast werden er in Utrecht volkstuinten ingericht door bedrijven, zoals door Werkspoor dat in 1913 in Utrecht gevestigd werd.

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werd de voedselvoorraad een punt van zorg. Al snel besloot de gemeente Utrecht braakliggende gronden in Utrecht in te richten als speciale oorlogstuinen. In 1941 werd een volkstuincommissie opgericht die belast werd met het selecteren van de gegadigden voor de tuinen en het bemiddelen bij de aanschaf van mest en zaaigoed.

Ten bate van het project erfgoed van de oorlog (ministerie van VWS) om de laatste getuigen van de Tweede Wereldoorlog te interviewen over hun herinneringen aan deze oorlog zijn wij, drie historici in samenwerking met Landschap Erfgoed Utrecht, op zoek naar mensen die tijdens WOII in Utrecht in het bezit waren van een volkstuin.

Hebben u of uw ouders een volkstuin gehad? Wilt u uw herinneringen middels een video-interview delen? Neem dan contact op met Gerhard van den Berg (0624 568 178) of mail naar volkstuinutrecht@gmail.com.

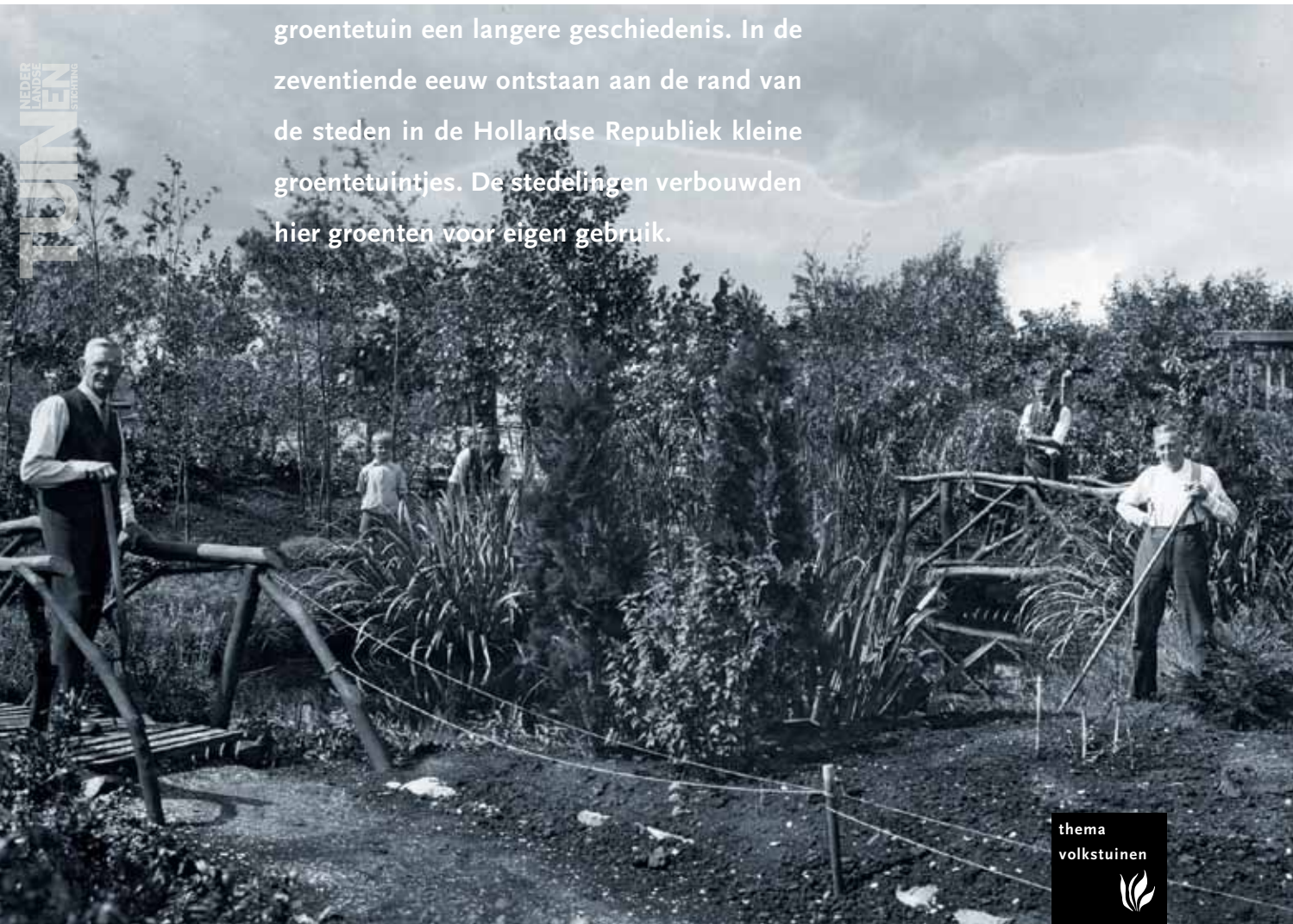

Streven naar een betere samenleving

de historie van de volkstuin

Het kweken van eigen groenten en fruit is altijd al nuttig en noodzakelijk geweest. Hoewel de term ‘volkstuin’ pas wordt gebruikt sinds de negentiende eeuw, heeft de eigen groentetuin een langere geschiedenis. In de zeventiende eeuw ontstaan aan de rand van de steden in de Hollandse Republiek kleine groentetuintjes. De stedelingen verbouwden hier groenten voor eigen gebruik.

Tekst - Marian Lenshoek
Fotografie - Bond van Volkstuinders

Belangrijk in de ontwikkeling van de volkstuin is de groeiende betrokkenheid van de gegoede stedelijke burgerij met de arme bevolking. Met de toename van het aantal arbeiders in de stedelijke industrie, groeide ook het aantal armen. Preventieve armenzorg zou leiden tot een betere toekomst voor alle burgers, zo vond men in die tijd. In 1794 werd de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen opgericht. Samen met andere instellingen richtten zij zich op het bevorderen van het ‘algemeen volksgeluk’ van de stedelijke arbeiders. De eigen groentetuin leek hier ideaal voor. Het zelf kweken van planten en groenten was een nuttige bezigheid die, naar men hoopte, zou leiden tot orde, regelmaat, netheid en zindelijkheid, maar ook tot geduld, toewijding, wilskracht, vrolijkheid en vriendelijkheid. In de negentiende eeuw zet de groei van de ‘arbeiders-tuin’ door. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen verhuurt in 1838 voor het eerst volkstuinen in Franeker. In de loop van de eeuw ontstaan rond veel Nederlandse steden volkstuincomplexen die door de gemeenten worden uitgegeven.

Heilzame werking

Het kweken van groenten, planten en bloemen in de eigen tuin werd steeds vaker als heilzaam ervaren. Zelf tuinieren was goed voor lichaam en geest en maakte de mens gelukkig; een gedachte die ook de midden-klasse en de hogere burgerij alsmaar meer aansprak. Aan het begin van de twintigste eeuw heerste idealisme en streefde men naar een betere wereld. Een mooie omgeving zou een positieve invloed op mensen hebben, waardoor uiteindelijk een betere samenleving zou ontstaan. Tuinieren groeide op deze manier uit tot een bezigheid voor iedereen. Volkstuinen kregen een andere rol tijdens de Eerste Wereldoorlog. Door de voedselschaarste werden meer tuinen omgevormd tot ‘oorlogstuinen’ bestemd voor de productie van voedsel. In die tijd werden ook de eerste verenigingen van volkstuinders opgericht: de Bond van Huurders van Volkstuinen in 1917, gevolgd door de Bond van Volkstuinders in 1919. In 1928 stichten volkstuinverenigingen samen het Algemeen Verbond van Volkstuindersverenigingen in Nederland (AVVN). Deze landelijke organisatie zet zich ook nu nog in voor de bescherming en de wettelijke erkenning van volkstuinen.

In de jaren twintig veranderde de volkstuin van karakter en maakte de economische tuin plaats voor een siertuin voor recreatie. Steeds vaker werd toegestaan dat er op de complexen overnacht mocht worden. In de Tweede Wereldoorlog kregen de volkstuinen wederom de functie van ‘oorlogstuinen’.

Goed tegen stress

In de naoorlogse jaren neemt de bevolkingsdruk en daardoor de verstedelijking toe. Natuur wordt schaarser. Gemeenten nemen volkstuinen op in hun bestemmingsplannen. Hierdoor krijgen de volkstuincomplexen in de jaren vijftig een permanent karakter.

In de volkstuin wordt nog steeds getuinierd, maar steeds belangrijker wordt het hebben van een eigen, groen plekje om te ontsnappen aan een steeds drukker wereld. Uit onderzoek is gebleken dat tuinieren in een groene omgeving heel goed is tegen stress. De Landbouwuniversiteit Wageningen heeft zelfs ontdekt dat tuinieren effectiever is tegen stress dan het lezen van een boek. Reden te meer dus om zuinig te zijn op onze volkstuinen. In Duitsland, Oostenrijk en Denemarken heeft hun cultuurhistorische waarde al geleid tot een wettelijk beschermde status. Maar ook in ons land houdt de overheid rekening met volkstuinen en worden volkstuincomplexen bij de uitbreiding van steden zoveel mogelijk ontzien. Steeds meer wordt ingezien hoe belangrijk volkstuinen zijn.

Bronnen:

E.A. de Jong, Een kleine geschiedenis van de volkstuin, Tuinjournaal augustus 1998
NRC Handelsblad, Allochtonen in de rij voor een volkstuin, Marion van Eeuwen, 21 januari 2009

Een mooie omgeving zou een positieve invloed op mensen hebben

Bouwgrond in stedelijke gebieden is schaars geworden waardoor het bestaan van volkstuintuinen steeds meer onder druk komt te staan. Aan het nut van volkstuintuinen twijfelt niemand, maar hun waarde in de maatschappij wordt wel ter discussie gesteld.

hedendaagse ontwikkeling van volkstuintuinen

Tekst en fotografie: Éva Kovács

Ooit ontstonden volkstuintuinen op stukjes braakliggend land. Vandaag de dag zijn dit kostbare open ruimtes geworden tussen oprukkende stadsdelen. Er zijn al honderden volkstuin-hectaren voor nieuwbouw geweken. In de meeste gevallen is de grond eigendom van de gemeente en wordt deze aan goed georganiseerde verenigingen verhuurd. Hun productiewaarde is inmiddels te verwaarlozen. De oorspronkelijke functie is al decennialang aan het verschuiven van nut naar recreatie. Het is ook een feit dat er verhoudingsgewijs veel ruimte door relatief weinig mensen wordt gebruikt. Om het bestaansrecht van volkstuincomplexen te versterken is modernisering onvermijdelijk.

Van volkstuin naar tuinpark

Volkstuintuinen zijn méér dan open ruimtes in of nabij de bebouwde kom waar mooi of nuttig getuinierd wordt. Het zijn flinke groene oases, longen voor de stad, leefgebieden voor flora en fauna. Het zijn plekken waar de mens mentaal en fysiek wel bij vaart en het zijn sociale ontmoetingsplaatsen. Het is zaak om deze waarden te behouden. De milieuwaaarde van een volkstuincomplex is vergelijkbaar met die van een stadspark of een groenstrook. Om er ook plezierig te kunnen wandelen en verblijven, moet aansluiting worden gezocht bij de stedelijke structuur en is het aanleggen van goed begaanbare paden, die geschikt zijn voor kinderwagens, rolstoelen en fietsen noodzakelijk. Het is wel gewenst, dat de grenzen tussen privé en openbaar subtiel, maar duidelijk worden aangegeven, bijvoorbeeld door hagen. Een mooi voorbeeld is het door 'West 8' architecten ontworpen nieuwe tuinpark Papendorp bij Utrecht. Ingebed tussen de kantoorpanden ervaar je volkstuintuinen als openbaar groen. Door de doordachte padenstructuur kan men hier in de lunchtijd wandelend genieten van kleur en groen. De financiële kant van dit verhaal is ook interessant. De onderhoudskosten van openbaar groen drukken niet meer op de gemeentelijke begroting, want het werk wordt door vrijwilligers (de volkstuinders) gedaan.

Multifunctioneel gebruik

Tuinieren wordt door alle lagen van de bevolking als aangename bezigheid ervaren. Daarom is het een uitstekend middel om de ontbrekende sociale samenhang in steden te bevorderen. Er zijn al genoeg voorbeelden bekend waar het onderhoud van verpauperde openbare ruimten door omwonenden positieve impulsen gaf. Zo zijn in

de achterbuurten van New York, Londen of Kaapstad volkstuintjes ontstaan die zin geven aan het bestaan van hun verzorgers, de kwaliteit van het leefklimaat verhogen, criminaliteit verminderen en sociale integratie bevorderen. De initiatieven zijn inmiddels tot organisaties uitgegroeid met namen als 'Green Guerrilla' of 'Greenthumbs'. In Nederland zijn geïsoleerde projecten bekend. In Utrecht Overvecht is een pilotproject gestart, het z.g. 'bruikleentuinten', nadat bewoners het initiatief namen om het groen zelf te beheren.

Eco-educatie

Het besef is groeiend, dat het al op jonge leeftijd overbrengen van begrip en kennis van natuurwaarden en processen de beste investering is voor een duurzame samenleving. Schooltuinen en eco-educatie zijn hierbij onontbeerlijk. Vaak is de wil er wel, maar is in de nabijheid van de scholen geen ruimte beschikbaar. Volkstuintuinen zouden hierin een belangrijke rol kunnen spelen. Niet alleen omdat ze over ruimte beschikken, maar ook omdat tussen de volkstuinders onvoorstelbaar veel kennis aanwezig is, die ze dolgraag willen doorgeven. In het tuinpark 'Nut en Genoegen' in Capelle aan den IJssel gebeurt het overbrengen van ecokennis aan omwonenden al. Gemotiveerde vrijwilligers vertellen tijdens de vaste rondleidingsdagen over het ecoveld, de pas opgezette bijenstal of over het intensief beleven van de natuur (horen-zien-voelen-ruiken). Het concept 'Volkstuintuinen nieuwe stijl' zou met twee handen moeten worden aangegrepen. Het lijkt mij een uitstekend instrument om sociaal-culturele aspecten een positieve impuls te geven en, net zo belangrijk, naar een duurzamer milieu te streven. Lang leve de volkstuin!

Tekst - Julia Voskuil
Fotografie - Julia Voskuil en Sarah Hart

Reintje Gianotten
over het fenomeen Nieuw Vredelust

tuinieren aan de rand van Amsterdam

“Een beetje rommelen in je tuintje is heerlijk en het sociale aspect is minstens zo boeiend.” Reintje Gianotten kan het weten. Ze tuiniert al vijftien jaar op Nieuw Vredelust. Het is een volkstuinpark aan de zuidoost rand van Amsterdam, dat samen met nog drie grotere complexen ligt ingeklemd tussen wegen en het spoor. Een groene oase, waar het dierenleven welig tiert en stadsmensen tot rust komen. “Dat doet ieder op z’n eigen manier, maar tuinieren is het uitgangspunt.”

Als de naam Nieuw Vredelust u bekend in de oren klinkt, dan heeft dat vast en zeker te maken met het boek ‘Tuin in de branding’ (maart 2007). Reintje kan er alles over vertellen, want zij heeft het boek uitgegeven. “Bekende schrijvers hebben jarenlang in het geheim en onder pseudoniem hun tuin- en natuurbelevissen opgetekend in vers- en verhaalvorm, bij wijze van bijdrage aan het bulletin van Nieuw Vredelust¹. Het was een idee van Lien Heyting, toenmalige tuineigenaar op het park en kunstedacteur van NRC Handelsblad. Later vroeg ze of ik een bundeling wilde uitgeven. Het boek kreeg veel publiciteit, beleefde een herdruk en is ook als paperback uitgebracht.”

Tuin in de branding

Eén van de schrijvers heeft het toepasselijke pseudoniem Willem Woelrat gekozen. “Die dieren tieren hier welig”, zegt Reintje. “Soms ligt er ineens een plant om die geen wortels meer heeft, allemaal afgeknaagd.” Bij het belopen van haar gazon is duidelijk dat hier veel ondergrondse activiteit plaats heeft. Overal zak je weg. De eigenaresse van de tuin zit er niet mee. “Ik heb dit complex gekozen omdat er geen harkcultuur heerst. Er zijn hier allerlei soorten tuinders. Mensen die altijd met hun handen in de aarde zitten en grote plantenkennis hebben, maar ook mensen die willen recreëren en niet te veel tuinieren. Corvee is echter een verplichting, het complex moet netjes worden gehouden. Zeven zaterdagochtenden per seizoen is het klussen geblazen, plus een keer bladruimen in de herfst. Die corveebeurten hebben een leuk aspect, want je komt in contact met een brede doorsnede van de Amsterdamse bevolking, ook in leeftijd. Eén van de leden is 80, maar zijn tuin ligt er altijd keurig bij.

Bij het verschijnen van het boek heb ik een bijeenkomst in de kantine belegd om met de tuinders een feestje te vieren. De voorgedragen en gezongen teksten werden goed opgevat en het boek werd met instemming ontvangen.

Het illustere schrijversgezelschap van ‘Tuin in de branding’ te gast op de tuin van Reintje, v.l.n.r. Maarten ’t Hart, Reintje Gianotten, Christa Heyting, K. Schippers, Hans Ree, Lien Heyting, Rudy Kousbroek en Adriaan van Dis (Ellen Jens, Erica Stigter).
Foto - Sarah Hart

Het ging toch maar over ònze tuin!” De titel is uitverkocht, maar bij het modern antiquariaat zijn nog exemplaren te bemachtigen.

Volkstuin als fenomeen

Het reilen en zeilen op Nieuw Vredelust geeft Reintje minstens zoveel plezier en ontspanning als het tuinieren zelf. “Bij de aanvang van een corveebeurt wordt er eerst flink gemopperd over dat verplichte klussen, maar bij de koffie heeft iedereen plezier. Het klagen is een soort rituele dans!”

Hoe fanatiek tuiniert Reintje eigenlijk? “Niet fanatiek, maar ik kan het moeilijk missen. Bij mijn ouders in Hilversum deed ik wel eens wat in de tuin, maar toen ik in Amsterdam ging wonen om te studeren, was ik lang tuinloos. Soms hielp ik vrienden en later ging ik moestuinieren bij een gekraakte boerderij, even buiten de stad. De ervaring die ik daar opdeed, kwam goed van pas op Nieuw Vredelust. Mijn tuin is traditioneel, een beetje saai. Elk jaar zaai ik afrikaantjes, want ik ben dol op de geur. *Tagetes patula* ‘Linnaeus’² kocht ik op Bingerden van De Kleine Plantage en een andere komt uit zaad van de Palmengarten in Frankfurt. Woelratten en konijnen horen er ook bij. De konijnenfamilie huist onder een enorme conifeer, die ik eigenlijk niet mooi vind.” In Reintje’s tuin heeft alles z’n plaats.

Nieuw Vredelust

- ligt in de Duivendrechtse polder (omgeving Amsterdam Arena)
 - heeft ruim 100 tuinen (met huisje)
 - is aangesloten bij de AVVN (landelijke organisatie hobbytuinders) en de Bond van Volkstuinders (29 volkstuinparken Amsterdam)
- info: www.nieuw-vredelust.nl

- Tuin in de branding**
Maarten ’t Hart: Cor de Niet/Fiona Fruitvliet
Christa Heyting: Stijn Staak
K. Schippers: K. Tuinders
Hans Ree: H. Koning/Willem Woelrat
Lien Heyting: L.S. Zeeman/Iris Perk
Rudy Kousbroek: Jan Salie
Adriaan van Dis: Jan Balkon
- Tagetes patula* ‘Linnaeus’**
Botanische vorm met kleine, warmrode bloemen. Wordt 50-100 cm hoog en bloeit vanaf juni tot de vorst. Zon of lichte schaduw. Verkrijgbaar bij o.a. De Kleine Plantage (Eenrum) en Lieve Adriaensens (Buggenhout, www.silene.be).

educatieve tuin

vergroot betrokkenheid met leefomgeving

Tekst en fotografie - Hanneke Prins

Op hun knietjes zitten ze, in de schaduw, om te luisteren naar 'juf' Rimkje Taylor. De kleuters van meester Tobias van der Zee van de Jenaplanschool Wittevrouwen in Utrecht komen sinds begin april elke week naar de educatieve tuinen van Griftsteede om te tuinieren.

Griftsteede is een van de vier 'steedes' in Utrecht die onderdak bieden aan onder meer een stadsboerderij, een educatieve tuin en een les- en expositieruimte. De steedes worden beheerd door de Groep Natuur- en Milieucommunicatie (NMC), onderdeel van Stadswerken, die natuur-educatie als speerpunt in zijn beleid heeft opgenomen.

Na de les krijgen de plantjes water. >

Ijzeren hand

Juf Rimkje legt de kinderen uit dat ze straks eerst hun tuintjes (0,5 bij 1,5 m en voorzien van een plantenstok met hun eigen naam) onkruidvrij mogen maken, zodat de planten die ze gaan poten en zaaien alle ruimte krijgen. Daarvoor krijgen ze een emmer, een 'ijzeren hand' (hark) en schep. Als de kinderen hun gereedschap hebben opgehaald, gaan ze met volle inzet en veel plezier aan het werk.

Rimkje Taylor, educatief en communicatiemedewerker van Griftsteede, bevestigt de motivatie van de kleuters. Taylor: 'De kinderen zijn nog maar een keer in hun tuintjes geweest, maar ze zijn allemaal bijzonder enthousiast en ze leren heel snel. Het mooie is ook hoe ze leren van wat zich op dat moment voordoet. Vorige week regende het. Dan zijn ze er wel gewoon en kijken vol bewondering naar alle insecten die er met dat weer te zien zijn. Als begeleider kun je daar mooi op insprijgen met een lesje over het goede werk dat regenwormen doen bijvoorbeeld.'

Worteltjes voor het oprapen

Hoewel kinderen uit de wijk Wittevrouwen in de regel wel een tuin(tje) tot hun beschikking hebben, blijken ze daar vaak niet meer te doen dan de plantjes wateren. 'Met een waterpistool!', zegt Flip als ik hem vraag wat hij thuis in de tuin allemaal doet. Bij de lessen die ze in de schooltuintjes van Griftsteede krijgen, leren ze hoe ze onkruid moeten wieden, hoe ze planten moeten zaaien of poten. En meer in het algemeen dat er een heel proces vooraf gaat aan het moment dat ze bijvoorbeeld worteltjes op hun bord krijgen.

Rimkje leert de kinderen hoe ze een slaplantje en een andijvieplantje moeten poten. En ze mogen worteltjes zaaien. Maar op mijn vraag hoe die worteltjes die ze net gezaaid hebben straks nou groeien, weet niemand eigenlijk het antwoord. 'Die liggen op de grond en dan kun je ze zo oprapen,' denkt Clara na lang peinzen. De kleuters mogen nu een voor een een gieter met water vullen en hun tuintjes water geven. Tot de zomervakantie mogen ze kennis over groeien en bloeien komen opdoen. 'Juist dat ervaringsgerichte aspect van dit project is heel belangrijk voor het leren,' zegt Tobias van der Zee. 'De kinderen hebben wel een vaag idee over het groeiproces van planten, maar hier bewerkstelligen ze met eigen handen dat plan-

ten en bloemen gaan groeien. En ze zien met eigen ogen hoe dat gaat.' Als ze dan ook nog mogen oogsten en groente mee naar huis mogen nemen, is het natuurlijk helemaal af.

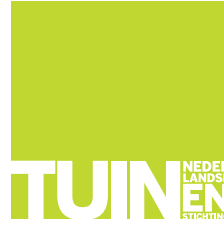
'Kinderen blijven een verbondenheid voelen met hun tuintje en blijven vaak nog jarenlang komen om te kijken hoe het met 'hun' tuintje gaat,' zegt Asta Koolhaas. Zij is assistent medewerker en begeleidt onder meer ook schoolklassen op Griftsteede. 'En naast de essentiële aspecten van natuureducatie leren kinderen ook andere belangrijke dingen zoals geduld hebben, verzorgen, samenwerken en delen.'

Verantwoordelijkheid voor openbare ruimte

De openbare ruimte moet adequaat beheerd worden. Mensen verantwoordelijkheid bijbrengen voor de eigen leefomgeving, is een van de missies van de Groep Natuur- en Milieucommunicatie. Educatie is een goede manier om dat te bereiken. Die wordt op Griftsteede niet alleen geboden aan scholieren, maar ook aan particulieren. Zo zijn er vrijetijd kindertuinen (5 t/m 12 jaar met volwassen begeleider) en tuinen voor 'tuinbikkels' (8 t/m 12 jaar). Voor wie het geleerde even wil laten bezinken, is er na afloop de enorme en uitdagende speeltuin die aan de educatieve tuin grenst.

Slaplantjes poten.

behoud de groene kwaliteit van Nederland

verkort jaarverslag NTs

De Nederlandse Tuinenstichting streeft naar de instandhouding van cultuurhistorische tuinen en parken en bevordert de belangstelling voor de historische en de eigentijdse tuinkunst. Doel is om de betekenisvolle plaats van groen erfgoed in de samenleving te behouden en te versterken.

Op basis van het beleidsplan 2007-2009 en mede dankzij verworven fondsen zijn projecten gerealiseerd, zoals het ontwikkelen van een nieuwe huisstijl, de verbetering van het Tuinjournaal en de Open Tuinen Gids, onderzoek naar tuinarchitectuur uit de jaren dertig, het stimuleren van publicaties, het verdiepen van de samenwerking met zusterorganisaties, het organiseren van lezingen en excursies, het verbeteren van de communicatie tussen de vrijwilligers en het leggen van contacten met de gemeentelijke monumentencommissies.

Bedreigde monumenten

De Monumentencommissie van de NTs richt zich op het bevorderen van de instandhouding van historische tuinkunst en begeleiding van eigenaren en beheerders bij planontwikkeling. Activiteiten vorig jaar waren onder meer de hierna toegelichte langlopende projecten, de samenstelling van de lijst van groene wederopbouwmonumenten voor de RACM (vanaf 1 mei 2009 Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geheten) en het volgen van en reageren op het overheidsbeleid met betrekking tot monumentenaanwijzingen (Modernisering Monumentenzorg).

Leidse Hout

In 2008 heeft de NTs intensief de ontwikkelingen gevolgd rond de aanvraag tot aanwijzing van het Volkspark de Leidse Hout in Leiden tot gemeentelijk monument. Aanvankelijk bepaalde B&W dat de sportvelden buiten de aanwijzing zouden blijven, waar de NTs bezwaar tegen heeft gemaakt. B&W hebben de bezwaren gehonoreerd (zie het artikel elders in dit Tuinjournaal).

Museumtuin 's-Hertogenbosch

De gemeente wil een corridor maken door de museumtuin van het Noordbrabants Museum, waarvoor bomen en hagen moeten worden gekapt. Reeds in maart 2007 heeft de NTs in het Tuinjournaal bericht over de waarde van de historische museumtuin. Daarop is aan de gemeente advies uitgebracht. Inmiddels werd de kapvergunning verleend, waarop door omwonenden en betrokkenen bezwaren zijn aangetekend. Op één bezwaar na zijn alle bezwaren ongegrond verklaard.

Rotterdam Ungerplein

Begin jaren dertig is het Ungerplein gebouwd door Van den Broek en Bakema. Tevens zou een rozentuin zijn ontworpen, maar deze is niet gerealiseerd. Het plein zal worden gesaneerd en bewoners hebben om ondersteuning gevraagd. De Monumentencommissie heeft een bezoek gebracht. De bewoners zijn op zoek of er daadwerkelijk sprake is geweest van een ontwerp voor een rozentuin.

Laren Rosa Spierhuis

Het Rosa Spierhuis in Laren (N.H.) is bekend om de unieke verwevenheid van wonen, zorg en cultuur voor oudere kunstenaars en aan kunst gerelateerde wetenschappers. Rondom het overwegend in laagbouw uitgevoerde gebouwencomplex ontwierp Mien Ruys van 1967 tot 1969 een fraaie tuin. Daar het complex bedreigd wordt door nieuwbouw heeft de NTs de gemeente Laren verzocht om de mogelijkheid te onderzoeken om deze tuin te sparen en na te gaan welke onderdelen van de thans aanwezige gebouwen gehandhaafd of gerenoveerd kunnen worden.

Onderwijs en studies

In juni behaalden zestien studenten het diploma van de Hogeschool Utrecht voor de door de NTs ontwikkelde opleiding 'Tuinkunst en Parken, historie en instandhouding'. In januari 2009 startte het vijfde cursusjaar 2008-2009 met dertien studenten. De naam van de opleiding is inmiddels gewijzigd in 'Groen Ruimtelijk Erfgoed'.

Excursies

Ieder jaar verzorgt de NTs excursies in Nederland voor haar donateurs. In 2008 vonden de volgende excursies plaats:

7 juni: Zuid-Beveland en Walcheren
14 juni: West-Brabant
28 juni: Oss en Land van Maas en Waal
19 juli: Zuid-West Friesland
30/31 augustus: Triënnale Apeldoorn
12 september: Koken op de ridderhofstad Hindersteyn

Lezingen

Op 23 oktober organiseerde de NTS de jaarlijkse Herfstlezing 'Groene Historie Groene Toekomst, onderhoud een noodzaak' te Wageningen met bijdragen van prof. dr. Erik de Jong en Johan Geerdink, directeur van Geerdink Groen hoveniersbedrijf. Tevens lichtte Eric Blok zijn net verschenen boek 'Villatuinen in Nederland 1900-1940' toe en overhandigde een exemplaar aan zowel de voorzitter als de Monumentencommissie.

Triënnale te Apeldoorn

De bijdrage van de NTs aan de Triënnale bestond uit een rondwandeling in de zgn. Parkenwijk op twee dagen in augustus. Als rondleider voor de NTs (groenhistorisch deel) trad op Henk Barkhof, ondersteund door Hanny van der Heijden.

Dit is een verkorte versie van het jaarverslag.

De integrale versie staat op de website:

www.tuinenstichting.nl

Waar de Maartebloomkes bloeien

Njonken de paden bloeië wer de maartebloomkes de wiete ierde rûkt.

Tekst - Anne Wolff
Fotografie - Hans Kapiteijn

“Naast de paden, bloeien weer de lenteklokjes, de natte aarde geurt.” Zo beschrijft Baukje Wytsma de Martenastate in de vroege lente.

Al even vroeg in de lente voerde de NTs-excursie in maart langs eeuwenoude states waar holwortel en voorjaarshelmbloem uitbundig gedijen, en waar het geoefende tuinoog de belofte zag van bloeiende velden gele anemoon, daslook, en longkruid.

De ontvangst was in het sfeervolle Sael van de Dekemastate te Jelsum, waar als verrassing de mogelijkheid werd geboden het huis te bezichtigen. Tuinbaas Wim Hoogendam leidde ons vakkundig rond door het perfecte landgoed. De bloei is nog schaars maar zonder bloemen valt de veelvormigheid van het blad van de stinzenflora des te meer op. Wie eind april de Dekemastate bezoekt zal een geel tapijt van bostulpen zien.

In Cornjum geeft een statige barokpoort toegang tot het openbare park van de Martenastate. Onder de oude bomen slingeren paden en waterpartijen, een herinnering aan het ooit in landschapsstijl aangelegde park. Aan de rand van het park ligt het gerestaureerde familiegraf omzoomd met oude beuken. De gestaag vallende regen leek hier uitstekend op zijn plek.

Na een bliksembezoek aan de Schierstins in Veenwouden werd doorgereden naar Kollum. Nog net de luifeltjes vermijdend manoeuvreerde de chauffeur de immense bus door de smalle straten om uiteindelijk, zo leek het, midden in een volgebouwd dorp te stoppen. Het contrast met de weidse weelde van de Roodbaard-tuin van de heer en mevrouw Lutz kon niet groter zijn. Beschermd in de kom van het dorp en door hoge bomen bloeiden de stinzenflora volop, waaronder lenteklokjes, holwortel, voorjaarshelmbloem, irissen en vele variëteiten narcissen. De eigenaren spraken met kennis en liefde over hun tuin. Wie voorheen mocht denken dat een stinzentuin zich redt zonder hulp, weet na het bezoek aan de Notaristuin wel beter. Jarenlang schikken, scheuren, wel overdacht planten én geduld leidden uiteindelijk tot de getoonde plantenrijkdom. De excursie liet een onverwacht mooi Friesland zien.

*Kom ook
Enthousiast geworden? De Nederlandse Tuinenstichting organiseert voor haar donateurs interessante excursies. Geef u op via de coupon achter in dit nummer van het Tuinjournaal en kom ook naar zo'n boeiende NTs-excursie.*

excursies 2009

✂ excursiecommissie ✂

VRIJDAG 26 JUNI

excursie

Kasteel van Gaasbeek,
België

De hoogste beuken van België

Op uitnodiging van onze zusterorganisatie* in België kunnen donateurs deelnemen aan een bezoek aan het park en de museumtuin van Kasteel van Gaasbeek in het Pajottenland, ca. 10 km ten zuidwesten van Brussel. (www.kasteelvangaasbeek.be) Het kasteel ligt midden in een uitgestrekt zeventiende-eeuws park. Wij bezoeken de toonaangevende Museumtuin, een ommuurde kasteelmoestuin met een unieke collectie leifruitvormen en -rassen uit de negentiende eeuw. In het park staan enkele historische gebouwen: onder andere de Sint Gertrudiskapel, het barokpaviljoen en een triomfboog. Daarnaast bezoeken we de particuliere tuin bij het 'Het Baljuwhuis', die speciaal voor onze donateurs wordt opengesteld. Het ontwerp van de Belgische tuinarchitect Erik Dhont is een toonbeeld van tijdloze, hedendaagse tuin- en landschapsarchitectuur in een beschermd historisch landschap.

**Kosten voor donateurs en één intro-
ducé bedragen € 35,- pp;
overige introducés betalen
€ 40,-. Inbegrepen zijn de lunch,
rondleiding en toegang. De excursie
begint bij het Kasteel van Gaasbeek
om 11.00 uur.**

**Open Tuinen van België houdt zich alleen
 bezig met de openstelling van particuliere
tuinen in België.*

VRIJDAG 21 AUGUSTUS 2009

excursie

Almere en het Gooi

Groene geheimen in de polder

Vanaf 9.00 uur bent u welkom in het museum De Paviljoens in Almere. De excursie start met een film over de landschapskunstwerken die we gaan bezoeken. Waarna een rondrit volgt langs de verscholen groene geheimen in de polder, zoals de Groene Kathedraal van Marinus Boezem. Daarna naar het Gooi: de kleinschaligheid en het door de eeuwen gegroeide landschap vormen een opvallend contrast met het weidse polderlandschap van zuidelijk Flevoland. Na de lunch bezoeken we drie particuliere tuinen. Een tuin met een verrassende indeling waar de vaste planten als uit een hoorn des overvloeds de tuin in buitelen. Een tuin met een heuse wijngaard en een aantal karakteristieke oude elementen uit de periode van aanleg die, samen met imposante oude bomen, nog steeds bepalend zijn voor de sfeer in deze tuin. Tot slot een Piet Oudolf-tuin: fraaie hagen structureren de tuin met zijn prachtige borders en wuivende grassen. Rond 17.45 bent u weer terug in Almere.

**Kosten: donateurs en één intro-
ducé € 52,50 pp;
overige introducés € 57,50.**

*U kunt zich voor de excursies aanmelden
via de coupon achter in dit nummer van
het Tuinjournaal.*

volkstuinten als ‘randverschijnsel’

Bij het horen van het woord ‘volkstuint’ zullen maar weinig mensen denken aan de open tuinen van de Nederlandse Tuinenstichting. Veeleer dringt zich het beeld op van een perfect onderhouden complex van nutstuinen, waar enthousiaste tuiniers ervaringen uitwisselen en, waar nodig, elkaar helpen. Toch is het verschil tussen de NTS- en volkstuintier lang niet zo groot als men vaak denkt.

Tekst - Rudy de Heus

Fotografie - Wim Grootenhuys

NEDE
LANDE
TUINEN
STICHTING

De tuin van Rudy de Heus en Nynke Atsma, Oude Twentseweg 26, 8105 RG Luttenberg, 0572 301 498. Voor donateurs is de tuin gratis open op: zo 5 en zo 26 juli 10-17 uur. Tevens geopend van 1 juni t/m 31 augustus op afspraak. Entree gratis voor NTS-donateurs, voor niet-donateurs € 2,50. Zie tevens Open Tuinen Gids (tuin nr. 47) Website: www.rudyennynkestuin.nl

Of anders gezegd: de tuinier met in kranten gewikkelde stronken andijvie onder z’n snelbinders verschilt echt niet zoveel van zijn collega met de achterbak van de auto vol planten met tongbrekende namen. Beiden hebben een omtuind stuk grond nodig om hun hobby uit te oefenen. Beiden mopperen op late nachtvorsten, te droog, te nat, hagel, slakken, mollen en konijnen. Beiden zijn even blij met alles wat wel goed – soms beter dan verwacht- gelukt is. De allergrootste overeenkomst is wel de overgave waarmee al deze mensen hun grond bewerken en vertroetelen. Zij zijn besmet met het tuinvirus, een helaas/gelukkig ongeneeslijke kwaal waar geen doktertje-lief iets aan verhelpt. Ooit opgelopen hetzij in de vroege jeugd, hetzij op latere leeftijd.

Interactie

Onze eigen tuin is als siertuin aangelegd met waterpartijen en diverse gemengde borders. Hierin kunnen wij ons heerlijk uitleven. Het fijne van tuinieren is de interactie tussen tuin en tuinier. Er zullen mensen zijn die bij het woord “interactie”de wenkbrauwen fronsen. Maar wij ervaren het zo, wanneer in het voorjaar de tuin de energie teruggeeft die er in gestoken is. Planten hebben zich uitgezaaid waar je ze niet verwacht had, maar op de plek die uiteindelijk precies de juiste blijkt te zijn.

Dankzij de waterpartijen hebben we ook een uitbundig vogel- en kikkerleven. Hun zang draagt bij aan het geluksgevoel dat een tuin je geven kan. Natuurlijk kennen wij – zoals alle tuiniers – ook momenten van vertwijfeling: mollen die van je gazon een berglandschap maken, een uitbraak van hanenpoten of slakken die een feestmaal aanrichten in je mooiste groep hosta’s. De beste remedie is je voor te stellen dat je ’s morgens uit het raam kijkt en de tuin is weg! Alleen maar asfalt en een bordje met de tekst: “In het vervolg geen zorgen meer!” Dit is een blik in de hel. Je haalt diep adem, doet je ogen open en ziet weer die heerlijke tuin: je eigen paradijsje!

Wilde tuin

Ik wilde ook graag een stuk “wilde tuin” waar bijna alles zijn gang mocht gaan en het onderhoud zich beperkte tot tweemaal per jaar maaien en afvoeren. Die kans kregen wij midden jaren tachtig toen we een stukje boerenland konden kopen, grenzend aan onze tuin. Toen eenmaal de felbegeerde achthonderd vierkante meter aan onze tuin waren toegevoegd, bleek ook Nynke zo haar wensen te hebben: een kweektuin voor snijbloemen. Deze werd gesitueerd aan de rand van de wilde tuin (verschillende NTS-tuinen hebben zo’n minivolkstuin ergens, aan de rand van het terrein). Al gauw breidde het aantal functies zich uit: het werd ook proeftuin voor nieuwigheden, herstellingsoord voor planten die te donker hadden gestaan, en er kwam plek voor bessenstruiken. Voeg hierbij het bed met zonnebloemen en een brede strook dahlia’s en zie: een klein stukje volkstuintcomplex temidden van de wilde bloemen en wuivende grashalmen. Een typisch geval van “les extrêmes se touchent”.

De reacties hierop zijn heel verschillend, vaak ook komisch. Eén wil ik u niet onthouden, namelijk van een doorgewinterde Sallandse volkstuintier. Hij stond even rond te kijken, zich onderwijl onder zijn pet krabbend. Toen zei hij: “Aj noe dat stukkie laand helemaal umspit, krieg ie machtig vulle ruimte voor earpels, stokkebonen en wit ik nie wat. Moar ja, ik wit wè, d’een hold van netties en d’ander hold van onkrut. Met een “Nou, ajuu” klostte hij weg, mij perplex achterlatend.

Ik keek om mij heen. Boven het “onkrut” zag ik bijen, hommels en vlinders van bloem tot bloem vliegen. Volkstuint, siertuint... verschil zal er altijd zijn. En dat is maar goed ook, want wat levert dat altijd weer veel gespreksstof op!

De buitenplaatsen Oostduin en Arendsdorp te Den Haag

Joost Gieskes - Rapporteur Monumentencommissie Zuid-Holland

De zeventiende-eeuwse buitenplaatsen Oostduin en Arendsdorp in Den Haag zijn tegenwoordig niet echt meer van elkaar te onderscheiden, waar-door men gemeenlijk van Oostduin/Arendsdorp spreekt. In het verleden zijn al meerdere inbreuken op deze buitenplaats geweest; de belangrijkste zijn de kantoorcomplexen van Shell en twee verzorgingshui-zen. Deze laatste twee, bekend als flat Arendsdorp en Zorgcentrum Oostduin hebben te kennen gegeven te willen uitbreiden. De gebouwen zijn eigendom van respectievelijk Woonzorg en Staedion. In 2008 heeft Arendsdorp reeds een beginselplan ingediend, bestaande uit een aantal hoge ronde torens, dat prompt door de Welstandscommissie van Den Haag werd afgewezen. De Dienst Stadsontwikkeling had wel reeds zijn fiat gegeven. Daarom heeft de gemeente besloten om een aantal randvoorwaarden op te stellen waaraan de initiatiefnemers moeten voldoen, waarbij echter het door hen gevraagde bouwvolume wordt gehonoreerd. Dit gemeentelijke plan ontmoette bij de presentatie een storm van protest van omwonenden, niet het minst wegens een toegestane hoogte tot 50 meter. De Monumentencommissie van de Nederlandse Tuinenstichting heeft de gemeente Den Haag per brief laten weten dat eventuele nieuwbouw het karakter en de belevingswaarde van de historische buitenplaats moet respecteren: in grondoppervlak, in volume, positionering en architectonische uitstraling. De commissie heeft de gemeente verzocht de gaafheid en inte-griteit van de buitenplaats zoveel mogelijk te ontzien, en zeker niet een plan te ontwikkelen met een groter volume dan thans bestaat. De ontwikkelingen worden nauwlettend door de Monumentencommissie gevolgd.

Flat Arendsdorp, met op de voorgrond de oude vijver.

Monumentenstatus Volkspark de Leidse Hout

Rita Grothuis-Wiesman

Dit voorjaar heeft het gemeentebestuur van Leiden het gehele Volkspark de Leidse Hout aangewezen als gemeentelijk monument. Met de aanwijzing heeft het college ook melding gemaakt van een (geactualiseerd) beheers-plan voor het gehele gebied.

Het wandel- en sportpark de Leidse Hout is tus-sen 1928 en 1940 gerealiseerd naar een ontwerp van landschapsarchitect K.C. van Nes en steden-bouwkundig bureau Grandpré Molière Verhagen en Kok te Rotterdam. In het voorjaar 2008 hebben B&W op de aanvraag tot gemeentelijk monument positief beschikt, maar bepaald dat de sportvel-den buiten die aanwijzing zouden blijven. Vol-gens de NTs ten onrechte. De gemeente Leiden meende dat de sportvelden door aangebrachte voorzieningen in de loop der jaren te veel afweken van het oorspronkelijke ontwerp. De NTs vindt dat de aangebrachte elementen ten behoeve van de sportfunctie het Volkspark in zijn waarde heeft gelaten. Om die reden hebben de NTs en de Stich-ting Leidse Hout Monumentwaardig in juni 2008 bezwaar aangetekend bij B&W. B&W hebben de bezwaren gehonoreerd. Met de aanwijzing van de gehele Leidse Hout als gemeentelijk monument krijgen nu ook de sport-terreinen aan de Anthoni Duycklaan en het Bos-park de status van monument. Dat doet recht aan de intentie van de ontwerpers en het karakter van een Volkspark.

Het oorspronkelijke ontwerp voor de Leidse Hout uit circa 1927. Bron: Speciale Collecties, Bibliotheek WUR.

Pinetum Blijdenstein opent bezoekerscentrum

Pinetum Blijdenstein heeft in mei haar nieuwe bezoekerscentrum ‘Klein Vo-gelenzang’ geopend met een symposium. De afgelopen twee jaar is hard gewerkt aan het wegwerken van achterstallig onderhoud van het park. De collectie maakt deel uit van de Nationale Plantencollectie en behoort tot de belangrijke coniferencollecties ter wereld.

U kunt het Pinetum het hele jaar bezoeken op werkdagen van 09-16 uur; van 1 april tot en met 31 oktober ook in het weekend van 12-16.30 uur.

Adres: Van der Lindenlaan 125 in Hilversum.

Meer informatie: www.pinetum.nl

‘Stilte voor de storm?’

Op vrijdag 6 november organiseert de Nederlandse Dendrologische Ver-eniging NDV in Wageningen het symposium ‘Stilte voor de storm?’ over in- en uitheemse boomsoorten in Nederland. Ons land heeft ongeveer 100 inheemse houtige gewassen. Het bomenbestand is de afgelopen eeuwen aangevuld met talloze uitheemse soorten. De vraag is welke invloed klimaat-verandering, geïmporteerde ziekten en plagen en invasieve soorten hebben op het bomenbestand. Voor meer informatie en aanmelding:

www.ndv.nl/actueel/verenigingsnieuws

Tuindagen Vollenhoven

Op 27, 28 en 29 juni vindt een stijlvolle fair plaats op het historische land-goed Vollenhoven in De Bilt. Op zaterdag 27 juni heeft u als NTs-donateur op vertoon van uw pasje gratis entree. Utrechtseweg 59, De Bilt. Openings-tijden: van 10-17 uur. Meer informatie: www.landgoedvollenhoven.nl

Internationale kwekerijdagen

De Internationale Kwekerijdagen op het landgoed Bingerden zijn een plan-tenfeest in een omlijsting van de historische tuinen. Kwekers uit binnen-en buitenland komen hier ieder jaar samen, met hun bijzondere collecties. Ook uw NTs is met een infostand aanwezig. Openingstijden: vrijdag 19 juni 12-18 uur, zaterdag 20 juni 10-18 uur en zondag 21 juni 10-18 uur.

Meer informatie: www.bingerden.com

Clusiustuin in Leiden heropend

In de hortus Leiden is de tuin van Carolus Clusius, de grondlegger van de hortus, gereconstrueerd. De tuin is opnieuw ingericht op de oorspronkelijke plek in de voortuin, direct achter het Academieggebouw. Zowel architecten en bouwvakkers als hoveniers en wetenschappers hebben zich met de aanleg beziggehouden om een waarheidsgetrouwe weergave te maken van de 400 jaar oude academische tuin. De tuin is inmiddels voor publiek toegankelijk.

Meer informatie: www.hortus.leidenuniv.nl

BESTUUR NTS

Beline Geertsema-Key, voorzitter; Caroline de Koning, vice-voorzitter, redactiecommissie; Marna Spoon, secretaris; Robert Kreder, penningmeester; Carla de Jonge, excursiecommissie; Marianne van Lidth de Jeude, monumentencommissie; Henk van der Eijk

MONUMENTENCOMMISSIE

Annemieke Tromp, voorzitter; Hannie van der Heide, secretaris; Piet Bakker; Henk Barkhof; Rita Grothuis; Mariël Kok; Christo van Zweeden; Jan-Willem Edinga; Quiriene den Oudsten

EXCURSIECOMMISSIE

Carla de Jonge, voorzitter; Olly Hof-de Boer; Mariëtte Wachter-Aalders; Helma van Vlerken; Marjorie Gisolf; Corry van der Wardt; Ysk Vondeling; Anne Wolff; Lisette van Zandvoort-Gerritsen

OPENTUINENCOMMISSIE

Gonne Doorman-van den Wall Bake, voorzitter; Marianne Bielders-Bergmans; Brigitte Gentis-van Dam Merrett; Lietje de Vree-van den Bergh; Beline Geertsema-Key

REDACTIECOMMISSIE TUINJOURNAAL

Marian Lenshoek-Smeets, hoofdredacteur; Joost Gieskes; Ronald van Immerseel; Caroline de Koning; Éva Kovács; Korneel Aschman

BUREAU NTS

Quiriene den Oudsten, hoofd bureau Carla Romijn-Schutte (stagiaire); Ellen Kickhefer; Esther van der Sluis

COLOFON

26e jaargang, nummer 2, juni 2009
Een uitgave van de Nederlandse Tuinenstichting.
Verschijnt 4x per jaar.
ISSN 1382 - 2659
Oplage: 4.000 exemplaren
Redactie: Redactiecommissie Tuinjournaal
Eindredactie: Hanneke Prins
Vormgeving: ètre Amsterdam, MAT Den Haag
Druk: Giethoorn ten Brink, Meppel

DONATEURSADMINISTRATIE

NEDERLANDSE TUINENSTICHTING:

van ma t/m wo van 10.00 tot 13.00 uur.
E-mail: info@tuinenstichting.nl

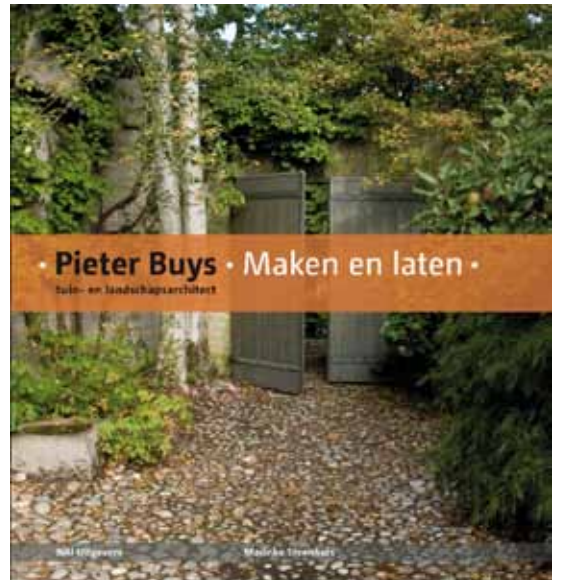
NEDERLANDSE TUINENSTICHTING

Nieuwezijds Voorburgwal 75 sous,
1012 RE Amsterdam
T 020 623 50 58 (ma t/m wo van 10.00 tot 13.00 uur)
Website: www.tuinenstichting.nl
E-mail: info@tuinenstichting.nl
Giro 559 54 46 (ING Bank)
IBAN NL28 INGB 0005595446 / BIC INGBNL2A

Tekst - Erik A. de Jong

Heel langzaam komt er tekening in de ontwikkeling en betekenis van de Nederlandse landschapsarchitectuur van de tweede helft van de twintigste eeuw. Waar nog altijd meer over architectuur en stedenbouw geschreven wordt, is dit boek over Pieter Buys (geboren 1923) een verademing. Hoewel geen volledige en uitputtende monografie, bevestigt het in grote lijnen de vermoedens die men over het belang van meer dan vijftig jaar Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur zou kunnen hebben.

Pieter Buys,
schapsarchitect.
Maken en laten

Sympathiek en secuur worden aspecten van Buys' leven en werk geschetst, gekarakteriseerd en van een context voorzien. De kleine beroepsgroep van tuin- en landschapsarchitecten maakt vanaf circa 1950 een markante ontwikkeling door en emancipeert zich tot volwassen, eigentijdse ontwerpers met een eigen netwerk, een eigen opvatting van de professie en een breed scala aan ontwerptypen in het private en openbare domein. De rol van de Deense landschapsarchitectuur (Buys werkte van 1947-1949 in Denemarken), maar ook de samenhang met het werk van de Bossche School, zorgen voor verrassende perspectieven. Al lezend krijgt men de indruk dat Buys tot op de dag van vandaag zelfstandig, kritisch en met gevoel te werk is gegaan, zonder dogmatisme. In zijn werk is hij niet op zoek naar 'modernisme' als stijl of opgelegd streven. Zijn werk ontwikkelt zich eerder door het continue en gevoelig zoeken naar een vitale verstandhouding met de essentie van een opdracht: de tuin, een begraafplaats, de campus van een universiteit, een park, openbare ruimte, een woonwijk. Hij zoekt naar begrenzen, de relatie tussen natuur en cultuur, naar rationele ordening, naar overgangen en marges.

Bijzonder is het boek door de vele gepubliceerde schetsen en ontwerpen. Hier kan men idee en inzicht, houding en artistiekeit van de ontwerper goed volgen, soms nog meer dan in de foto's. Het archief aan tekeningen is net zo belangrijk als het archief aan gerealiseerd werk dat in ons landschap ligt: wat een prachtige bron! Dit is een zeer lezenswaardig en inspirerend boek dat de kracht en de positie van de tuin- en landschapsarchitectuur in onze cultuur verankert.

Marinke Steenhuis
Pieter Buys, tuin- en landschapsarchitect.
Maken en laten
NAi Uitgevers, 2008
ISBN 978-90-5662-657-0

NEDERLANDSE TUINENSTICHTING COUPON

AANMELDING NTS - EXCURSIES

**GEEFT ZICH OP ALS DEELNEMER
AAN:**

Naam: _____	☐ KASTEEL VAN CAASBEEK, BELGIË
	VRIJDAG, 26 JUNI 2009
☐ m ☐ v	☐ NTS-donateur ☐ niet-donateur of aantal pers.
	+1 introduce ☐ overige introduce
	€ 35,00 p/p € 40,00 p/p
Straat: _____	☐ ALMERE EN HET COOI
	VRIJDAG 21 AUGUSTUS 2009
nr: _____	☐ NTS-donateur ☐ niet-donateur of aantal pers.
	+1 introduce ☐ overige introduce
	€ 52,50 p/p € 57,50 p/p
Postcode en plaats: _____	☐ MIEN RUYS IN DEDEMSVAART
	ZATERDAG 19 SEPTEMBER 2009
Telefoon: _____	☐ NTS-donateur ☐ niet-donateur of aantal pers.
	+1 introduce ☐ overige introduce
	€ 30,00 p/p € 35,00 p/p
E-mail: _____	Kinderen gratis
	Aantal personen:
	Aantal kinderen:
Tuinpasnummer: _____	

VERZOEK OM INFORMATIE EN AANMELDING ALS NTS DONATEUR

GEEF EEN CADEAU

Naam: _____
☐ m ☐ v

Straat: _____

nr.: _____

Postcode en plaats: _____

Telefoon: _____

E-mail: _____

Verzoekt toezending van:
☐ Algemene brochure over de NTS

☐ Geef nieuwe donateur op.

☐ Geef een donateurschap cadeau aan.

Nieuwe donateur:

Naam: _____
☐ m ☐ v

Straat: _____

nr.: _____

Postcode en plaats: _____

Telefoon: _____

E-mail: _____

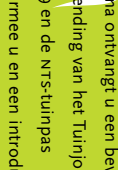
☐ Voor een bedrag van € _____
machtigt ondergetekende de Nederlandse
Tuinenstichting te Amsterdam tot een éénmalige
afschrijving van bankrekening:

Verzoekt toezending van:

- ☐ Algemene brochure over de NTS
- ☐ Informatie over de HBO opleiding Groen Ruimtelijk Erfgoed
- ☐ Jaarverslag 2008 NTS

Meldt zich aan als donateur van de Nederlandse Tuinenstichting

- ☐ Voor 1 jaar € 42,- (buitenland € 45,-)
- ☐ Voor 5 jaar € 168,- (buitenland € 180,-)
- ☐ Junior/student t/m 27 jaar € 25,-

Stuur deze coupon aan :
De Nederlandse Tuinenstichting
Artwoordnummer 10685
1000 RA Amsterdam

Hierna ontvangt u een bevestiging en volgt
toezending van het Tuinjournaal, de Open Tuinengids
2009 en de NTS-tuinpas
(waarmee u en een introductie gratis toegang hebben
tot ruim 200 NTS Open Tuinen).

de heilzame werking van arbeiderstuinen

J. Bruinwold Riedel, oorspronkelijk predikant te Uitwierda, was medewerker bij de Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen en verdiepte zich in de heilzame werking van 'arbeiderstuinen' op de gezondheid en de moraal van de arbeidersfamilies. Hij zocht voorbeelden in binnen- en buitenland en raakte begeistert door de gedachten van het congres over 'Jardins Ouvriers' te Parijs in 1903.

Tekst - Marianne van Lidth de Jeude

Moestuin als oplossing

Als predikant in het Groningse boeren- en landarbeidersdorp Uitwierda was hij begaan met het lot van de landarbeider, die wel bij de grote boeren op het land werkte maar zelf geen stukje grond had. Hij bood de landarbeiders grond aan, die eigendom van de kerk was, en vroeg als pacht prijs een gemiddelde van de pachtopbrengst van de afgelopen jaren. Wat hij dus de kerk onthield, was een mogelijk hogere prijs die bij jaarlijkse verpachting kon worden gehaald. Het was een succes: de lapjes grond werden gretig gepacht en goed bewerkt en verzorgd 'in de uren die van de gewone werktijd vrijvielen'. Ook in andere landen van Europa worden moestuinen als oplossing beschouwd voor de slechte leefomstandigheden van zowel landarbeiders als fabrieksarbeiders.

In zijn boek* onderschrijft Bruinwold Riedel de ideeën van de filosoof en literator F. Brunetière, die een discours hield op het Parijse congres. Brunetière beschouwt de werkmanstuinen vanuit drie aspecten: vanuit het sociale, het economische en het religieuze aspect. Hij ziet de werkmanstuin als middel om het verschil tussen de klassen kleiner te maken; ook arbeiders zouden over grond moeten kunnen beschikken. De arbeider kan er zijn groenten verbouwen tegen een lagere prijs dan hij in de winkel betaalt. Zijn gezin zal gezonder zijn. En wat belangrijk is: hij verbindt zich met de grond, in een tijd van ontheemding en ontworteling. Bovendien is hij vrij, vrij om zijn eigen werk in te richten (tegenover het lopende bandwerk in de fabriek of de verhuurde landarbeid), vrij om zijn eigen vruchten te oogsten, vrij om zijn eigen schoonheid te creëren.

**Roland Muller gaf bij zijn afscheid als penningmeester van het bestuur de bibliotheek van de Tuinenstichting een interessant boek cadeau. Het boek komt uit het archief van de bank MeesPierson, dat opgeruimd werd bij de overgang naar Fortis. Roland achtte de Tuinenstichting de aangewezen plek voor dit boek uit 1905 over 'Arbeiderstuinen in buiten- en binnenland (met afbeeldingen)' door J. Bruinwold Riedel.*

wilt u een groene toekomst?

Met een erfstelling, een schenking of een legaat helpt u de Nederlandse Tuinenstichting om zich in te blijven zetten voor tuinen en parken in Nederland; voor een groen verleden en een groene toekomst. Zodat de generaties na u ook kunnen genieten van mooie tuinen en parken. Uw notaris kan u adviseren over de mogelijkheden.

Wilt u meer informatie dan kunt u maandag t/m woensdag tussen 10.00 en 13.00 uur contact opnemen met het secretariaat van de Nederlandse Tuinenstichting op (020) 623 50 58 of via e-mail: info@tuinenstichting.nl. De NTs beschikt over een notaris die bereid is om de akte gratis te passeren.

word donateur

Geniet van de volgende voordelen:

- u ontvangt jaarlijks de Open Tuinen Gids
- de NTs - tuinpas geeft toegang tot de ruim 200 geselecteerde donateurstuinen
- u ontvangt 4 x per jaar het Tuinjournaal
- u kunt advies vragen aan onze deskundige Monumentencommissie
- de NTs - excursies brengen u naar bijzondere tuinen en parken
- u steunt als donateur de doelstellingen van de stichting: het beschermen van waardevol tuinhistorisch erfgoed.

GROENE HISTORIE

GROENE TOEKOMST

WWW.TUINENSTICHTING.NL

De tuin van Albert Tielens, Hoeven (tuin nummer 181 Open Tuinen Gids). Foto - Éva Kovács

NEDERLANDSE TUINENSTICHTING
NIEUWEZIJDS VOORBURGWAL 75 SOUS
1012 RE AMSTERDAM

